

Fransızların Osmaniye'yi İşgali: Osmaniye'nin Kurtuluşu Üzerine Genelkurmay Başkanlığı Atase Arşivi'nde Bir Gezinme

The French Occupation of Osmaniye: A Survey in The Atase Archives of the General Staff on the Liberation of Osmaniye

Murat POLAT¹

Öz

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kahramanmaraş İstiklal Üniversitesi, Kahramanmaraş/Türkiye
ORCID: 0000-0001-8089-5876
Mail: murat.polat@istikla.edu.tr

Sorumlu Yazar:
Murat Polat

DOI: [10.5281/zenodo.12652904](https://doi.org/10.5281/zenodo.12652904)

Ay/ Yıl: Haziran/ 2024
Cilt:2
Sayı:1

Emperyalist devletlerce "hasta adam" olarak nitelendirilmiş olan Osmanlı Devleti, girmek zorunda kaldığı I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalaması ile Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin dört bir tarafı itilaf devletlerince işgal edilmiştir. Hatay, İskenderun, Adana, Maraş, Antep gibi kadim şehirler ile birlikte kuruluş mazisi işgal döneminden 50-60 sene geriye ancak giden, Osmaniye Kazası da işgal edilmiştir. Osmaniye Kazası, Ahmet Cevdet Paşa ve Mithat Paşaların Çukurova Türkmen Aşiretlerini iskân ve ıslah politikaları kapsamında, Tecirli ve Ulaşlı aşiretlerinin Hacosmanlı Köyü'ne iskân ile Cebel-i Bereket Sancağı'na bağlı olarak kurulmuştur. Osmaniye'nin itilaf devletlerince işgali sonrasında, Osmaniye'nin kurtuluş mücadelesi Ankara'da bulunan Büyük Millet Meclisi ve kuvâ-yı milliye teşkilatı eliyle sevk ve idare edilmiştir. Halk, Kuvâ-yı Milliye hareketine katılarak, genç bir kaza olan Osmaniye'nin işgaline karşı çıkmıştır. Osmaniye'nin işgali sırasında, Büyük Millet Meclisi Başkanı Mustafa Kemal Paşa ve Genel Kurmay Başkanı İsmet Paşa'nın, Güney Cephesi'nin önemli bir durağı olan Osmaniye'nin kurtuluşuna verdiği destek ve mücadele belgeler ışığında açıklanmıştır. Bölgeyi işgal eden Fransızlar, yerel destekçileri Ermeniler ile birlikte Osmaniye'de tutunamayarak çekilmek zorunda kalmışlardır. Makale büyük ölçüde Genel Kurmay Başkanlığı ATASE Arşivi'nden yararlanılarak üretilmiştir. Çalışmanın amacı; Osmaniye'nin Fransız işgalinden kurtuluş mücadelesi ile ilgili sığ olan çalışmalara bir derinlik kazandırmaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmaniye'nin işgali, Osmaniye'nin kurtuluşu, Güney cephesi, Fransız işgali, Cebel-i Bereket'in işgali.

Citation:

Polat, M. (2024). Fransızların Osmaniye'yi İşgali: Osmaniye'nin Kurtuluşu Üzerine Genelkurmay Başkanlığı Atase Arşivi'nde Bir Gezinme. *KİÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 39-48. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12652904>

Abstract

The Ottoman Empire, which was described as a "sick man" in some circles, was defeated in the First World War. With the signing of the Armistice of Mudros by the Ottoman Empire, all four sides of the Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye were occupied by the Allied Powers. Along with ancient cities such as Hatay, İskenderun, Adana, Maraş and Antep, Osmaniye District, whose foundation history goes back only 50-60 years at that time, was also occupied. Osmaniye District was established under the Cebel-i Bereket Sanjak, with the resettlement of Tecirli and Ulaşlı tribes to Hacosmanlı Village, within the scope of the settlement and improvement policies of Ahmet Cevdet Pasha and Mithat Pashas for the Çukurova Turkmen Tribes. After the occupation of Osmaniye by the Allied Powers, the liberation struggle of Osmaniye was directed and administered by the Grand National Assembly in Ankara and its affiliated institutions. People joined the national forces movement and opposed the occupation of Osmaniye, a young town. During the occupation of Osmaniye, the support and struggle of the President of the Grand National Assembly, Mustafa Kemal Pasha, and the Chief of the General Staff, İsmet Pasha, for the liberation of Osmaniye, which was an important stop of the Southern Front, are explained in the light of documents. The French who occupied the region, together with their local supporters, the Armenians, could not hold on to Osmaniye and had to withdraw. The article was produced largely by making use of the General Staff ATASE Archive. Purpose of the study; It is to add depth to the shallow studies on Osmaniye's struggle for liberation from French occupation.

Key Words: Occupation of Osmaniye, Liberation of Osmaniye, South front, French invasion, Invasion of Cebel-i Bereket.

Giriş

Osmanlı Devleti I. Dünya Savaşı'ndan yenik olarak çıkmıştır. Osmanlı Devleti'nin müttefikleri ile birlikte I. Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak çıkması, itilaf devletlerine büyük fırsatlar sunmuştur. Yunanistan Batı bölgelerini işgal ederken, İtalya, Antalya tarafından Anadolu'nun içlerine ilerlemeye başlamıştır. İngiltere ise Güney Anadolu'da işgal ettikleri yerleri Suriye itilafnamesiyle Fransa'ya bırakmıştır (Candeğer, 2021, s.362).

Fransa, Adana, Hatay, Osmaniye, Maraş, Antep, Urfa gibi güney illerini işgal etmeye başlamıştır. Anadolu insanı birlik olup harekete geçinceye kadar geçen sürede Doğu Akdeniz'in birçok yeri ve Antep, Urfa çoktan işgal edilmiştir. Fransız işgaline karşı Güney'deki halkın direnişine, Samsun'dan başlayan kurtuluş mücadelesi organizatörleri güçlü destek vermişlerdir. Büyük Millet Meclisi açılmadan önce, Maraş düşman elinden kurtarılmıştı. Geniş bir alana yayılmış Güney Cephesi, büyük oranda bir halk hareketi haline dönüşmüştü. Büyük Millet Meclisi Hükümeti, Güney'deki kurtuluş mücadelesine haberleşme, lojistik, mühimmat, strateji geliştirme, cepheler arası koordinasyonu sağlayarak destek vermiştir.

Osmaniye özellikle Adana, Maraş'ın ortasında ve Antep ve Adana arasında stratejik bir konuma sahiptir. Hatay'dan Adana'ya gidişlerde de Osmaniye'nin stratejik konumu önemlidir. İkmal, lojistik yönünden Antep-Adana arasındaki demiryolu hattının ortasında kalması nedeniyle Osmaniye elde tutulması gereken bir şehirdir. Fransız işgaline karşı Osmaniye'de başlayan kurtuluş hareketi, Güney Cephesi'ndeki diğer iller gibi, Ankara'da bulunan Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin emir, komuta, sevk ve idaresinde yerel bazda sürdürülmüştür. Genelkurmay Başkanlığı'ndan edinilen belgelerle oluşturulan bu makale, Osmaniye'nin Fransız işgalinden kurtuluşunu yerel güçlerin Ankara ile koordineli bir şekilde yürüttüklerini çalışmaya derinlik katarak ortaya koymayı hedeflemiştir.

Yöntem

Ankara'da bulunan ve askeri olarak teşkilatlanan Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne bağlı unsurlarla yerel güçler arasında yapılan yazışmalar bugün Genel Kurmay Başkanlığı ATASE ve Denetleme Başkanlığı ya da önceki adıyla Askerî Tarih ve Strateji Etüt Başkanlığı (Kendirci & Aytar, 2015, s.341-350) (ATASE) Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Genelkurmay Başkanlığı Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı (ATASE) bünyesinde Güney cephesi ve bu cephenin özelinde de Osmaniye kurtuluş savaşçılarının (Kuvâ-yı Milliye/çeteler) yapmış oldukları mücadele ve Ankara ile olan yazışma ile ilgili önemli belgeler bulunmaktadır. Çalışmaya konu olan "Fransızların Osmaniye'yi İşgali: Osmaniye'nin Kurtuluşu Üzerine Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivi'nde Bir Gezinme" adlı başlık ATASE Arşivi bünyesinde olan arşiv vesikalarına dikkatleri çekmek amacı ile verilmiştir. ATASE Arşivi'nde Kurtuluş Savaşı ile ilgili önemli arşiv vesikaları bulunmaktadır. Osmaniye'nin kurtuluşu ile ilgili arşiv belgeleri ATASE Arşivi'nden 2018 yılının yazında edinilmiştir. Osmaniye'nin kurtuluşu ile ilgili Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı ATASE Arşiv belgelerinin bazıları çözümlenerek 2018 yılının sonlarında bir sosyal medya platformunda yayımlanmıştır (Güney, Osmaniye'nin Eski Fotoğrafları, Facebook).

Osmaniye'nin kurtuluşu ile ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların en önemlisi Ahmet Cevdet Çamur'dan'a ait olan *Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Klikya Olayları* adlı eserdir. Bu eser Osmaniye'nin kurtuluşunu hem o dönemi yaşamış insanların ağzından hem de kaynakları açıkça belirtmese bile eserin içindeki bilgilere bakarak Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivi'nden yararlanılarak yazılmıştır. Osmaniye'nin kurtuluşu ile ilgili önemli bir çalışma da Genelkurmay Başkanlığı ATASE Arşivi'nden yararlanılarak Ebru Güher tarafından telif edilen *Osmaniye'de Fransız İşgali ve Milli Mücadele Harp Raporlarına Göre* adlı eserdir. Volkan Payaslı'nın yazmış olduğu *Fransız İşgalinde Osmaniye (Cebel-i Bereket) ve Rahime Hatun Üzerine Bir Değerlendirme* isimli eser de özellikle o dönemin gazeteleri taranarak hazırlanmış önemli bir eserdir. Yahya Akyüz'ün çalışması *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922* adlı eserde Osmaniye'nin kurtuluşuna az da olsa değinmiştir. Osmaniye ile ilgili yerel tarih araştırmaları İsmet İpek'in *Osmaniyeli Kuvayimilliyeciler: Çeteler*, Necdet Arı'nın *Bir Zamanlar Osmaniye*, Halil Kuru'nun *Bütün Yönleriyle Osmaniye* adlı eserler yerel tarih açısından sözlü tarih araştırmalarının örneklerini yansıtması açısından önemlidir. Genelkurmay Başkanlığı'na bağlı olan Askerî Belgeler

Dergisinin çeşitli sayılarında Osmaniye'nin işgali ve Fransızlara karşı verilen mücadeleyi yansıtan vesika yayınları da Osmaniye'nin Fransızlarca işgali ve Osmaniyelilerin mücadelesini yansıtan önemli yayım araçları arasındadır.

Belgelere Göre Osmaniye'nin İşgali

Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan (30 Ekim 1918) önce Osmaniye, Cebel-i Bereket (Yarpuz), Bahçe, Hasanbeyli, Haruniye (Düziçi), İslahiye gibi şehirler Ermenilerin taşkınlıkları nedeniyle gergin bir durumdaydı (Eyicil, 2003, ss. 918-942). Mondros Ateşkes Antlaşması gereği İtilaf devletleri, Devlet-i Aliyye-i Osmaniye'nin dört bir tarafını işgal ettiklerinde, Cebel-i Bereket mutasarrıfı aldığı talimat gereği işgal güçlerine iyi davrandıklarını ve Osmaniye halkını yatıştırdıklarını Adana Valisi Nazım'a 10 Aralık 1918 tarihli bir telgrafla bildirmiştir.(T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2002, s.4,5) Osmaniye'nin Fransızlar tarafından işgali 19 Aralık 1918'dir.(Çamurdan, 1969, s.157)

Fransızların Osmaniye'de bulundurdukları asker sayısı tarihlere ve kaynaklara göre değişiklik göstermektedir. 28 Ağustos 1918 tarihinde Osmaniye'de bulunan askerî güç büyük rütbeli subay 30, subay vekili 13, küçük subay sayısı 163, asker sayısı 484'tür. Mühimmat olarak tüfek sayısı 454, bomba sayısı 297'dir (ATASE Arşivi 383-196). Fransızlar, 14 Mart 1920 yılındaki belgeye göre Osmaniye'de 200 asker bulunduruyorlardı (Genel Kurmay Başkanlığı Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi [ATASE] 327-149). Kazım Karabekir Paşa'ya gönderilen 31 Mart 1920 tarihli bir yazıya göre; Osmaniye-Adana hattı üzerinde 200, Toprakkale-İslahiye Demir Yolu Hattı'nda 270 Fransız askerî ve onlara bağlı Ermeni militarist güçleri vardır (ATASE Arşivi, 347-171). Kazım Karabekir Paşa'nın Cebel-i Bereket Sancağı'nın işgali ile ilgilenmesi ya da Kazım Karabekir Paşa'ya Osmaniye'nin kurtuluşu ile ilgili bilgi akışı sağlanması Ankara hareketinin Güney Cephesi'ndeki mücadele ile ilgilendiğini açıkça göstermektedir.

Adana Valisi Nazım ve Cebel-i Bereket mutasarrıfı aldıkları talimat gereği her ne kadar işgal kuvvetlerine iyi davransalar da 6 Ocak 1919 tarihli bir telgrafa göre Ermeni çeteleri Osmaniye'de birkaç askerî öldürmüştür.(T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2002, s.22-51)

25 Mayıs 1919 tarihli Ergani çıkışlı bir yazıya göre Diyarbakır'dan Osmaniye'ye 3 top getirilmesi için 3 parçalık koşum hayvanının Diyarbakır'a gönderildiği bildirilmiştir (ATASE Arşivi 398-53). Aslında bölgedeki Ermeni militarist güçleri Fransızların işgalinden önce Osmaniye ve çevresinde görünmeye başlamışlardı (Payaslı, 2017, s. 273). Osmaniye-İslahiye arasında, işgale direnmek için Kuvâ-yı Milliye oluşturulmuştur. Oluşturulan Kuvâ-yı Milliye'yi yok etmek için Ermeniler intikam komitesi kurmuştur (BOA. HR. SYS. 2555-4/96, 97, 112). 20 Aralık 1919 yılında ise Ermenilerin Adana, Osmaniye gibi kentlerdeki akıl almaz uygulamaları karşısında İstanbul'a bir rica dilekçesi göndermişlerdir. Bu dilekçeye göre, Ermeniler Osmaniye'de 18 kişiyi çeteye mensup olmak iddiası ile kurşuna dizmiştir (T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2002, s. 216). Söz konusu 18 kişi hiçbir şekilde savaş mahkemesinde yargılanmamış, mezarlığa götürülerek kurşuna dizilmiş ve bu kişilerin cesetleri 2 gün açıkta kalmıştır (T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, 2004, s. 39).

Osmaniye Cephesi'nde oluşturulmuş çeteler ve sayıları Tablo 1'de yer almıştır. Söz konusu tabloya göre Osmaniye'de 15 çete vardır. Bu çeteler, kişilerin konuşlandığı köye göre isim almışlardır. Dağlara yakın köylerde çetelerin fazla olması kıyı köylerinde az olması dikkat çekicidir. Halil Kuru'nun eserinde çetede bulunan Millî Mücadelecilerin isimleri ayrıntılı şekilde verilmiştir. Osmaniye'de yer alan çeteler için Tablo 1'i inceleyiniz. Çukurova Türkmenlerinden olan ve Osmanlı Devleti zamanında ayrılıkçı hareketi görülmeyen ve fakat yaylalara çıkış ve inişlerde vergisel ihtilafların ve bu vergilerin hangi şehirlerde alınması gerektiği konusundaki kargaşa nedeni ile Osmanlı Devleti'nin iskâna tabi tuttuğu Tecirli Aşireti de Osmaniye'nin kurtuluşuna katılmış ve kurtuluşa önemli rol oynamıştır (Arı, 2018, s.66).

Osmaniye'nin Fransızlarca işgali sırasında toplumun tüm katmanları işgale karşı direniş grupları kurmuşlardır. Osmaniye'de kurulan direniş grupları Tablo 1'de verilmiştir. Osmaniye'deki direniş grupları içerisinde Osmaniye'nin düşman işgalinden kurtulması için Köse'nin kızı Rahime adında 25

yaşında bir kadın da vardı. Rahime Hatun Karayeğin-Yanıkışka köylülerinin oluşturduğu müfreze içerisinde yer almıştır (Çamurdan, 1969, s. 161).

Tablo 1.

Osmaniye Kurtuluş Savaşı'nda oluşturulmuş Çeteler

Çeteler	Çete Adı	Çetenin Köyü	Çetenin Mevcudu
1	Çona Köyü Çetesi	Çona Köyü	26
2	Çardak Köyü Çetesi	Çardak Köyü	38
3	Gebeli Köyü Çetesi	Gebeli Köyü	8
4	Karayığit Köyü Çetesi	Karayığit Köyü	10
5	Cebel Köyü Çetesi	Cebel Köyü	5
6	Dereobası K. Çetesi	Dereobası	1
7	Akyar Köyü Çetesi	Akyar Köyü	28
8	Gökdere Köyü Çetesi	Gökdere Köyü	20
9	Yanıkışla K. Çetesi	Yanıkışla Köyü	12
10	Kışnaz Köyü Çetesi	Kışnaz Köyü	24
11	Issızca Köyü Çetesi	Issızca Köyü	22
12	Yeniköy Çetesi	Yeniköy	5
13	Sakarcalık K. Çetesi	Sakarcalık K.	7
14	Kırmıtlı Köyü Çetesi	Kırmıtlı Köyü	7
15	Bahçe Köyü Çetesi	Bahçe Köyü	18

Kaynak: (Kuru, 2020, s.156-168).

Yukarıdaki tabloda listenilen çetelere bakıldığında bu çeteler Osmaniye'nin birçok köyüne konuşlanmışlardır. Bu, Fransızların bir yerde mevzilenmediklerini açıklar bir durumdur. Gerçekten de bir taraftan Kars (Kadirli) Kazası tarafından yürüyen çeteler, Hemite ve Erzin tarafındaki çeteler, Araplı tarafındaki hareketlilik, Çona tarafındaki çatışmalar, Akyar tarafındaki hareketlilik Kanlıgeçit, Hasanbeyli, İslahiye tarafındaki mücadeleler Fransızlarla geniş bir coğrafyada mücadele edildiğini göstermiştir.(Çamurdan, 1969, s.110-166)

Fransızlar Maraş'ı işgal ettiklerinde Cezayir'den Müslüman askerler getirmişlerdir (Eyicil, 2003, s.928; Ünalp, 2018, s.214). Fransa'nın Osmaniye'yi işgalinde de Müslüman askerler kullanılmıştır. Bu durumu açıklayan ilginç bir olay yaşanmıştır. Osmaniye çetesinden Saim Mamure civarlarında düşmanla olan çatışmayı durdurarak düşmanla iletişim kurmaya çalışmıştır. Saim düşman tarafından bir askere: "*Ente Müslim?*" yani sen Müslüman mısın diye sormuştur. Düşma askeri ise: "*Elhamdulillah*" şeklinde vevap vermiştir. Saim bu cevap karşısında: "*Ene Müslim yâ ahi, taâl*" yani ben de Müslümanım gel kardeşim demesi Fransız, Ermeni ve bunların içerisinde bulunana Müslüman kökenli askerleri birbirine düşürmüştür.(Çamurdan, 1969, s.130,131) Burada şunu görüyoruz ki Osmanlı Devleti kendi teb'asını Müslim-Gayrimüslim şeklinde ayırması, Müslümanlar ile ortak yönlerin ne kadar çok olduğunu göstermiştir. Fransızlar, işgal sırasında ölen askerlerini İskenderun'da "Fransız Askerî Mezarlığı'na" defnetmiştir. Bu mezarlıkta yatanlar sadece Fransa'dan değil Fransa'nın sömürgelerinden getirilen askerler de yatmaktadır. Fransız Askerî Mezarlığı incelendiğinde Senegal'den, Cezayir'den getirilen askerlerin bu mezarlıkta yattıkları görülür. Fransa için savaşan Ermeni militanların bir kısmı da bu mezarlıktadır.¹

Büyük Millet Meclisi Erkan-ı Harbiye Başkanlığı, Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ni bilgilendirdiği 27 Ocak 1920 tarihli yazısında; Kozan tarafında sükûnetin devam ettiği, Antep tarafında durumda herhangi bir değişiklik olmadığı bildirilmiştir. Ancak Osmaniye tarafında bulunan düşmanın İslahiye'deki askeri birlikleri topçu ateşine tuttuğunu bildirmiştir (ATASE Arşivi, s.566-42AD). 30 Ocak 1920 tarihinde ise Osmaniye'de sükûnet vardır (ATASE Arşivi, s.566-43). Genelkurmay Başkanlığı belgeleri incelendiğinde Osmaniye'nin Kurtuluşu için Ankara Büyük Millet Meclisi'nin hem Osmaniye ile yazıştığı hem de

¹ Söz konusu Fransız Askerî Mezarlığı tarafımızdan incelenmiş ve Osmanlıca Okuma, Arşiv Vesikalarını Çözümleme Kanalımızda "127. DERS İskenderun'da Kurtuluş Savaşı Yıllarından kalan Fransız Askeri Mezarlığı" başlığı altında yayımlanmıştır. Son erişim tarihi: 14/02/2024 Web Sitesi:

<https://www.youtube.com/watch?v=bNWdN33aWiA>

Osmaniye çevresinde bulunan şehirlerle, Osmaniye'de süren çarpışmalarla ilgili bilgi aldığı ve aldığı bu bilgilere göre savaşı sevk ve idare etmeye çalıştığı görülür.

Osmaniye'nin kurtuluş mücadelesinde Yörük Selim'in adında bir kişi yer almıştır. Yörük Selim Maraş'ın Fransız işgalinden kurtulma çalışmalarına katılmak üzere Mustafa Kemal Atatürk tarafından Maraş'a gönderilmiştir. Kurtoğlu Selim kalaplı (Eyicil, 2020, s.59) Yörük Selim Bey yüzbaşı rütbesinde bir subaydı. (Ünalp, 2018, s.212). Osmaniye'nin Fransızların işgaline uğraması karşısında Yörük Selim'in Osmaniye'nin kurtuluş mücadelesine destek verdiği görülmektedir.

Osmaniye'ye Yörük Selim tarafından Ankara'da bulunan Erkan-ı Harbiye Başkanlığı'na "Bir dakika geciktirilmesi vatana ihanettir." notu ile 31 Mayıs 1920 tarihinde gönderilen bir yazıya göre, Fransızlar Osmaniye'ye, yanlarında Ermeni çeteleri ile gelmişlerdir. Bu çeteler, Fransızlara ait üç zırhlı otomobilden kesintisiz olarak şehri ateşe vermişlerdir. Fransızların Guvarnörü ve kumandanı Gibindi, kendi başkomutanından talimat gelmedikçe ateşkese yanaşmayacağını bildirmiştir. Gibindi, Osmaniye'nin en önemli yerlerini ele geçirmiş ve bu yerlere hiç kimsenin 400 metreden daha fazla yaklaşmamasını istemiştir. Ancak Osmaniye'den İslahiye'ye kadar olan bölgede Fransız askerlerinin tamamı mahsur kalmış ve sıkışmıştır. Fransızlar öyle bir sıkışmışlardır ki hiçbir yerle iletişim kurmaları ya da kaçmaları mümkün değildir. Osmaniye halkı kendisine ateş açıldığında galeyana gelmiş ve halkı durdurmak mümkün olmamıştır. Ermenilerde silah olması ve Ermenilerin savaşması ahalinin mücadele ve direncini daha da arttırmıştır. Gibindi, başkomutanından talimat gelmedikçe ateşkes yapmayacağını ifade etmişse de Yörük Selim, Genelkurmay Başkanlığı'na gönderdiği yazıda; bir ateşkes imzalandığını, fakat Fransızların bu ateşkes uymadıklarını belirtmiştir (ATASE Arşivi, s.621-126). Gibindi'nin ifadelerinin aksine, ateşkes imzalandığı açıktır. Ancak; ateşkes anlaşmasının yürürlüğe girdiği Fransızlara bildirilmesine rağmen, Ermenilerin üç zırhlı otomobilden şehre ateş açması ve Fransız Gibindi'nin komutanından talimat gelmeden ateşkesi uygulamayacağını ifade etmesi, İslahiye cephesi kumandanı Yordaslem Bekliden tarafından, Osmaniye direniş güçlerine bildirilmiştir. Türk Genelkurmay Başkanı İsmet Paşa, Osmaniye-İslahiye arasındaki ateşkes anlaşması görüşmelerini yürütmek ile yetkinin Antep Askere Alma Kalemi Reisi Kaymakam İrfan ve Fenn-i Erkân-ı Harbiye Reisi Binbaşı Seyfettin Beylerde olduğunu bildirmiştir (ATASE Arşivi 621-127). Osmaniye'nin kurtuluş mücadelesinin Ankara'dan adım adım izlendiği, gerekli askerî ve idarî talimatların verildiği yazışmalardan net bir şekilde görülmektedir. Yörük Selim, 4 Haziran 1920 tarihinde Osmaniye'de ateşkesin kabul edildiğini Ankara'ya bildirmiştir (ATASE Arşivi, s.622-39).

Yukarıdaki bilgiler Osmaniye Kurtuluş Mücadelesinin yerel unsurlarla desteklendiğini ve mücadelenin idaresinin Ankara'dan yönetildiğini açıkça göstermiştir.

Fransızların zırhlı araçlarını Ermeniler kullanmışlar ve halka ateş açmaktan çekinmemişlerdir. Fransızların söz konusu zırhlı araçları Osmaniye halkı tarafından "Üstü hamam kubbesi gibi acayip üç tane şey" şeklinde ifade edilmiştir (İpek, 2013, s.43).

Yapılan ateşkes anlaşmasına rağmen Fransızlar, Osmaniye kentindeki bombalamaları durmamıştır. Fransızlar Akbez'den bir tabur takviye birlik göndermiştir. Aslında Fransızların ateşkes ilan etmelerinin sebebi, General Dofyo'nun bulunduğu tarafın durumunun düzeltilmesi için vakit kazanmaktır. Bu nedenle Antep Askere Alma Kalemi Reisi Kaymakam İrfan, şafakla top ve tüfek ateşiyle Osmaniye'de Fransızlara yapılacak baskının Fransızları yok etmek için iyi bir fırsat olduğunu bildirmiştir. Antep Askere Alma Kalemi Reisi Kaymakam İrfan, Ankara'da bulunan Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal'e gönderdiği ve "Dakika te'hir eden telgraf memuru hâindir." cümlesinin yazılı olduğu telgrafında, Yörük Selim'e yardım edilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Antep Askere Alma Kalemi Reisi Kaymakam İrfan, Mustafa Kemal'den gelecek emri beklediğini 7 Haziran 1920 tarihinde Ankara'ya, Büyük Millet Meclisi Başkanı Atatürk'e bildirmiştir (ATASE Arşivi, s.622-53). Aynı tarihte, İsmet Paşa, Maraş Müntika Kumandanlığı'na bir telgraf çekmiş, telgrafında; Osmaniye'de ateşkesin uygulanmadığını, Fransızların Antep'ten çektikleri bir kısım güçlerini Osmaniye'ye kaydardıklarını bildirmiş, Maraş Müntika Kumandanı'ndan Osmaniye cephesi ile ilgili bilgi talep etmiş, Yörük Selim'in son durumunun öğrenilmesini, Ankara'ya bildirilmesini istemiştir. İsmet Paşa, Maraş Müntika Kumandanı'ndan Yörük Selim'in desteklenmesini ve Fransızların Osmaniye cephesinden Maraş tarafına asker kaydırma işi yapma ihtimaline karşı, Maraş'a bağlı Pazarcık Kuvâ-yı Milliyesi'nin faaliyete geçirilmesini istemiştir (ATASE Arşivi, s.622-53aa).

İsmet Paşa, Konya Kolordu Komutanlığı'na gönderdiği bilgilendirici yazıda Fransızların tamamına yakının Osmaniye'den çekildiğini ancak düşmanlığın devam ettiğini bildirmiştir. Fransızların Osmaniye'ye yeni takviye birlikler sevk etmiş olduklarını da bildirmiştir. İsmet Paşa Osmaniye Cephesi'nin takviye edilmesini istemiştir. İsmet Paşa, Fransızların ellerinde tuttıkları bir iki subayı serbest bırakıp karşılığında da esir tutulanların serbest bırakılmalarını isteyeceklerini ifade etmiştir (ATASE Arşivi, s.622-53ab). Osmaniye'de esir olarak tutulan Fransız esirler ile Türk esirlerin karşılıklı değiştirilmesi 12 Haziran 1920'de yapılan bir anlaşma ile kabul edilmiştir (ATASE Arşivi, s. 318-119).

Yörük Selim, Ankara'ya gönderdiği yazıda, Osmaniye'ye takviye olarak üç bin Fransız piyade askeri, beş yüz süvari ve 200 mekkari geldiğini bildirmiştir. Ancak bu sayılar abartılıdır. Yörük Selim'in sözünü ettiği askerler Sis'ten (Kozan) gelen Fransız askerleridir. Sayıları ise beş yüz kadar piyade, iki yüz süvari, üç yüz yük civarı hayvanıdır (ATASE Arşivi, s.318-119aa). İslâhiye'de konuşlu olan ve Osmaniye için doğrudan tehdit olan Fransız askeri sayısı 1500'dür (ATASE Arşivi, s.318-119).

7 Haziran 1920 tarihinde Bahçe'den Yarbaşına gitmek isteyen yirmi kişilik bir Fransız müfrezesi, Yarbaşı ve Burgaçlı İleri Karakol Komutanlığı askerleri ile çarpışmıştır. Çarpışma sonucu Fransız müfrezesi geriye püskürtülmüştür. Yarbaşı'ndan Bahçe'ye giden diğer bir Fransız kıtası dördüncü tünelde geldikleri yere döndürülmüştür. Yarbaşı-Bahçe Ayrarı'daki Fransızlar emir almadıklarını gerekçe göstermişler ve ateşkesi kabul etmek istememişlerdir (ATASE Arşivi 622-64). Nihayet 9 Haziran 1920 tarihinde Antep Askere Alma Kalemî Reisi Kaymakam İrfan Bey ile Fransız Komutan Loren ateşkesi kabul etmişlerdir (ATASE Arşivi, s.622-73). 12 Haziran 1920 tarihinde Antep Askere Alma Kalemî Reisi Kaymakam İrfan Bey Fransızların esir edilen askerlerimizi serbest bırakmaya hazır olduklarını bildirmiştir (ATASE Arşivi, s.622-74a).

Fransızlar her ne kadar Osmaniye'de ateşkes ilan etmişlerse de bunu zaman kazanmak için yapmışlardır. Zira Mamure tarafından, Erzin tarafından takviye güçlerin geldiği, Fransızların Mamure tarafından Çadırılı denilen yerde sağa sola ateş ettikleri tespit edilmiştir (ATASE Arşivi, s.613-14). Osmaniye'den çıkan Fransızlar Ayrarı ile Yarbaşı arasında bir yere çekilmişlerdir (ATASE Arşivi 623-8).

Yukarıda ateşkesin sağlandığı ifade edilmiştir. Ancak Osmaniye halkı arasında bir şekilde nifak girmiştir. Halk ikiye bölünmüştür. 13 Haziran 1920 tarihli belgeye göre; Erzin halkı Fransızlar ile mücadele etmeyerek beyaz bayrak açmıştır. Bu nedenle Fransızlar Erzinlilere bir şey yapmamıştır. Osmaniye halkı, Fransızlar ile mücadele ettiği için tarlada ziraat yapan çiftçilere bile ateş açılmıştır (ATASE Arşivi, s.622-101).

Maraş Müdafaa-i Milliye Cemiyeti'nin 16 Nisan 1921 tarihli şifreli telgrafına göre Ceyhan Kuvâ-yı Milliyesi'nin 81 savaşı ile Dikili Taş ve Mecidiye'de bulunduğu, Hüseyin Hüsnü tarafından bildirilmiştir. Hüseyin Hüsnü'ye göre Osmaniye'de bulunan askerlerin konuşlanması şu şekildedir: Kozan Nizâmiye taburunun bir kısmı 157 asker, 3 makinalı tüfek Endel'den Araplı'ya kadar Ceyhan Nehri'nin kuzey yakasına konuşlanmıştır. Osmaniye'nin Fransız işgalinden kurtuluşu için oluşturulmuş karargâhı Karacaören'in Anbarı'nda, Bahçe'dedir. Bu karargâh, bir üsteğmen komutasında bulunuyordu. Karacaören'den önce ise 3 bölükten oluşan tabur Haruniye'de bulunuyordu. Akçakoyunlu'da ise ihtiyat zabiti kumandasında bir makinalı tüfek takımı bulunuyordu. Kanlıgeçit'te bir çavuş komutasında iki bölük bulunuyordu. Şekerdere ileri karakolunda bir mülazım-ı evvel idaresinde Akranlı Cebel takımı ve yine bir mülazım-ı evvel komutasında istihkâm müfrezesi bulunuyordu. İslâhiye'de bir makinalı takım, teğmen idaresinde bulunuyordu (ATASE Arşivi, s.568-142).

Ekim 1920 tarihinde Türk birlikleri Osmaniye'deki tahkimatlarını tamamladılar. Haruniye Bölükleri Kovanbaşı sırtlarına, Çardak, Yarpuz Kuvâ-yı Milliyesi Osmaniye'nin Kuzeydoğu'sunda ova kısmında, İslâhiye grubu ise Domuz Geçit'ini tutmuştu. Ceyhan ile haberleşmeyi sağlamak için Tatarlı'da bir haberleşme grubu kurulmuştur. Süvariler ise Dikili'de konuşlanmıştır. Fransızlar ise Erzin'den gelerek Toprakkale ve Toprakkale'nin kuzeyindeki Kara Bahadır Tepesi'nde mevzilenmişlerdi. Fransızların taarruzu ile çarpışma, 8 saat kadar sürmüş ve ortalığın kararması ile silahlar susmuştur. Fransızlar Yeniköy ve batısına çekilme planları yapmışlardır. Ancak Andırın Kuvâ-yı Milliyesi'nin Araplı tarafına hareket etmesi, Ceyhan Kuvâ-yı Milliyesi'nin de Hemite Kalesi'nden Fransızların olduğu tarafa yaklaşması üzerine, Fransızlar, Adana tarafına çekilmeye mecbur olmuşlardır. Kovanbaşı çarpışması olarak adlandırılan bu galibiyette 1.000 Fransız askeri öldürülmüştür.(Çamurdan, 1969, s.110-112).

28 Nisan 1921 tarihinde Erkan-ı Harbiye Reisliği'nden Müdafaa-i Milliye Vekâleti'ne gönderilen yazıda; Osmaniye'de düşman ile birlikte Ermeni fedailer çarpışmıştır. Söz konusu Ermeni fedaileri süvari ve piyade olmak üzere 200 kişilik bir kuvvettir. Erkan-ı Harbiye Reisliği 23 Nisan 1921 tarihinde Ermeni fedaileri süvari ve piyadelerden oluşan 200 kişilik Ermeni kuvvetin Osmaniye'de bir köye saldırdığını bildirmiştir. Akşama kadar köylüler ile yapılan çarpışma sonucu, 200 kişilik Ermeni kuvveti geri püskürtülmüştür. Bu çarpışmada köylüler, dördü yaralı olmak üzere sekiz kişiyi esir almışlardır (ATASE Arşivi, s.569-160).

İkinci Kolordu Komutanı Selahaddin Adil'in Erkan-ı Harbiye Başkanlığına gönderdiği bilgilendirme yazısına göre; Osmaniye'de düşman kuvvetleri bir binbaşı komutasında 250 kişilik bir tabur, Toprakkale'de 150, Ceyhan'da 400, Mamure'de 350 kişiden oluşuyordu. İkinci Kolordu Komutanı Selahaddin Adil bu bilgileri General Guro Aden'in göndermiş olduğu bilgilendirme yazısından edinmiştir. General Guro işgal altında tutulan Şam, Halep, Harran, İskenderun, Antakya ve Cebel-i Bereket Sancağı'ndan sekizer kişiden oluşan heyetlerle görüşmüştür. Ancak General Guro Antakya ve İskenderun heyetlerini kabul etmemiştir. İskenderun Heyeti'nden Rasim Bey isimli kişi İskenderun'un bir Türk memleketi olduğunu, Fransızlar tarafından yapılan zulüm ve haksızlıklarının kabul edilemez olduğunu ifade etmiştir. Beyrut'ta olan düşmanın yetkilileri, bölgede işgal ettikleri havalilerin heyetlerini Beyrut'a davet etmiştir. General Guro Aden, Osmaniye'den Beyrut'a gelen heyete, Kilikya'nın 2 aya kadar tahliye edileceğini bildirilmiştir. Bu nedenle Osmaniye'de bulunan Müslüman ve Hristiyan unsurların iyi geçinmelerinin önemli olduğu General Guro tarafından vurgulanmış ve bu durum 30 Haziran 1921 (R. 30 Haziran 1337) tarihinde İkinci Kolordu Komutanı Selahaddin Adil tarafından Genelkurmay Başkanlığı'na bildirilmiştir (ATASE Arşivi, s.561-41).

16 Temmuz 1921 tarihli Osmaniye Heyet-i Merkeziye Reisi Arslan'a göre Fransızlar Osmaniye'ye çekilmiştir. Osmaniye Kuvâ-yı Milliyesi ise Osmaniye'ye bir saat uzaklıkta bulunan Çona Köyü'ndedir. İki tarafta birbirine ateş açmıştır. Fransızlar tren yolunu tahrip etmiş, tarlaları yakmıştır (ATASE Arşivi, s.623-50).

Maraş'tan gelen haberler ve Maraş'ta bulunan bazı güçlerin dikkatinin Osmaniye tarafına çevrilmesi aslında Ekim, Kasım Aralık aylarında burada büyük bir çatışmanın habercisidir (Güher, 2019, s.141-145). Fransızlar Osmaniye'de toplanmış, iki yüz kadar piyade, iki makinalı, beş otomotik tüfek ile Toprakkale'ye çekilmişler, yerli Ermenileri Osmaniye'de bırakmışlardır. Osmaniye'de bulunan yerli Ermeniler, eşyalarını İskenderun'a göndermeye başlamışlardır (ATASE Arşivi, s.623-53). 19 Temmuz 1921 tarihinde Osmaniye'nin batısından saldırıya geçilmesi düşünülmüştür. Fransızların Adana tarafına mı yoksa İskenderun tarafına mı gittikleri ilk başta belli olmamıştır (ATASE Arşivi, s.623-53).

Fransızlar, Osmaniye hattını yarmaya çalışmışlar ama bir türlü başarılı olamamışlardır. 1 Kasım 1920 tarihinde Fransızlar 1 saat Osmaniye'yi top ateşine tutmuşlardır. 2 Kasım 1920 günü Kanlıgeçit ve mamure hattı üzerinden gitmek istedikleri hedefe 3 koldan tekrar yönelmişlerdir. Bu yöneliş Araplı, Kireçocağı ve Yarbaşı civarındandır (Gnl. Kurmay Askerî Tarih-Stratejik Etüt Bşk, 1997, ss. 52-58). 4 Kasım günü keşif kolları arasında küçük bir çarpışma olmuştur. Fransızlar 6 Kasım 1920 günü Kanlıgeçit'te toplanmışlardır. Fransızların Mamure'de iki alay askeri vardır. Türk güçleri ise Kızıldere Köyü'nün batısında Yüzbaşı Bedri komutasında 350 askeri, Kanlıgeçit'in kuzeyinde 150 kişilik Karayığit ve Yarpuz savaşçıları konuşlanmıştı. Bir makinalı tüfek bölüğü Burgaçlı'da bulunmaktaydı. 8 Kasım 1920'de başlayan çatışma, 13 Kasım 1920 tarihine kadar sürmüş ve Fransız askerleri Katma'ya ulaşana kadar çok ciddi hasar almıştır (Çamurdan, 1969, ss. 164-166).

Güney Cephesi'nde Kuvâ-yı Milliye güçleri ile baş edemeyeceğini anlayan Fransa, 9 Haziran 1921 günü temsilcisi Henry Franklin- Bouillon'u Ankara'ya göndermiş 13 Haziran 1921'de görüşmeler başlamıştır. 23 Ağustos-13 Eylül tarihlerinde Sakarya Savaşı yapılmış ve bu savaşta, Ankara'da bulunan Büyük Millet Meclisi Hükümeti Sakarya Savaşını idare etmiş ve Yunanlıları bozguna uğratmıştır. Sakarya Savaşı, Sovyetler ve Kafkas Hükümetleri arasında Kars Antlaşmasının imzalanmasını getirmiştir. Fransa, bu gelişmeler karşısında Haziranın ortalarında başladığı görüşmeleri Ankara Anlaşması ile sonuçlandırmıştır. (Akyüz, 1988, s.365,366). Bu anlaşmanın imzalanması ile Fransa Güney Cephesi'ndeki emperyalist hareketlerinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. İşin garip tarafı Ekim sonlarında, Güney Adadolu'nun ve Güneydoğu Anadolu'nun birçok yerini işgal eden Fransızlar, Türklerin Yunanlılar ile yaptığı mücadeleyi zulme uğramış bir milletin vatanlarını koruma mücadelesi

olarak görmüşlerdir.(Akyüz, 1988, s. 280) 29 Aralık 1921 tarihinde Osmaniye için mücadele eden güçler binlerce kişinin alkışları arasında şehre girmiş ve kurban kesilmiştir (Gnl. Kurmay Askerî Tarih-Stratejik Etüt Bşk, 1998, s.92).

Sonuç

Osmaniye'nin işgal edilmesi, Osmaniye'nin bir kaza olarak kurulduğu yerin ne kadar stratejik öneme sahip olduğunu göstermiştir. Osmaniye, Adana-Osmaniye-Maraş, Adana-Osmaniye-Antep, Adana-Osmaniye Hatay, Dörtyol- Osmaniye- Maraş-Antep gibi şehirlerin kesiştiği noktada asker ve lojistiğin sevk noktasının üzerindedir. Fransızların işgali sırasında, yerli Ermenilerin kendi memleketleri olan Osmaniye'ye karşı savaşmaları, Osmaniyeli insanları yargılama olmaksızın öldürmeleri savaş suçu işlediklerinin açık ispatıdır. İşgal sırasında, sivil hedeflere zırhlı araçlarla ateş açılması savaşta kural tanımazlığın üst noktasıdır. Fransızların çatışma sırasında, sıkıştıkları yerde "ateşkes" oyunu ile İskenderun'dan takviye birlikler sevk etmeye çalışmaları ve zaman kazanmaya çalışmaları savaş stratejilerinde her olasılığın akıldan uzak tutulması gerektiğini göstermiştir.

Osmaniye'nin kurtuluş mücadelesi, Ankara'da bulunan Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nce adım adım takip edilmiş, bazı durumlarda kritik emir ve yönlendirmelerde bulunularak Osmaniye'deki çatışmaları sevk ve idare eden Ankara, kurtuluş mücadelesinde yerel unsurları etkili bir şekilde kullanmıştır. Yerel unsurlar ise Osmaniye'nin hemen hemen her köyünde örgütlenerek kurtuluş mücadelesine katılmışlardır. Mücadelede cinsiyet farklılığının önemli olmadığı Rahime Hatun'un mücadeleye katılması ile görülmüştür. Fransızların Müslüman ülkelerden getirdiği askerlerin Osmaniye'de savaşmak istememeleri de Osmaniye'nin işgalinde Müslümanların birbirlerine bağlılıklarını göstermesi açısından önemlidir. Ankara Anlaşması Ekim ayında imzalanmasına karşın Fransızların Osmaniye'den tam olarak çekilmeleri Aralık sonlarını bulmuş ve bu dönem genel itibarıyla bir çatışmasızlık ve çekilme hazırlıklarının yapıldığı dönem olmuştur. Osmaniye düşman işgalinden 7 Ocak 1922 tarihinden önce kurtulmuş olmasına rağmen günümüzde 7 Ocak Osmaniye'nin düşman işgalinden kurtuluşu olarak belirlenmiştir.

Kaynakça

a-Arşiv Belgeleri

- Genel Kurmay Başkanlığı Arşiv ve Askerî Tarih Daire Başkanlığı Arşivi (ATASE). 621-127.
ATASE Arşivi 621-126.
ATASE Arşivi 566-43.
ATASE Arşivi 566-42AD.
ATASE Arşivi 398-53.
ATASE Arşivi 383-196.
ATASE Arşivi 347-171.
ATASE Arşivi 327-149.
ATASE Arşivi 622-53.
ATASE Arşivi 622-53aa.
ATASE Arşivi 622-53ab.
ATASE Arşivi 318-119.
ATASE Arşivi 318-119aa.
ATASE Arşivi 318-119.
ATASE Arşivi 622-64.
ATASE Arşivi 622-73.
ATASE Arşivi 622-74a.
ATASE Arşivi 613-14.
ATASE Arşivi 623-8.
ATASE Arşivi 622-101.
ATASE Arşivi 568-142.
ATASE Arşivi 569-160.
ATASE Arşivi 561-41.
ATASE Arşivi 623-50.
ATASE Arşivi 623-53.
ATASE Arşivi 1569-3-47-2.
Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA). hariciye Siyasi (HR. SYS). 2555-3/41.

BOA. HR. SYS. 2555-4/96,97,112.

BOA. HR. SYS. 2555/4/176.

BOA.HR. SYS.2555-4/121.

BOA HR.SYS.2555-4/120.

b) Tetkik Eserler

Akyüz, Y. (1988). *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu 1919-1922* (2. bs). Türk Tarih Kurumu.

Arı, N. (2018). *Bir Zamanlar Osmaniye* (C. Gökşen, Ed.; 2. bs). Necdet Arı.

Candeğer, Ü. (2021). Milli Mücadele Döneminde Osmaniye (Cebel-i Bereket). İçinde N. Günay & F. Kılıç (Ed.), *Millî Mücadelenin Güney Cepheleri* (s.361-375). Cedit Neşriyat.

Çamurdan, A. C. (1969). *Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Klükya Olayları*.

Eyicil, A. (2003). I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı Sırasında Maraş'ta Ermeni Mezalimi. *Belleten*, 67(250), 911-948.

<https://doi.org/10.37879/belleten.2003.911>

Eyicil, A. (2020). Maraş'ın Örgütlü Bir Şekilde Savunulması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17, 59-88.

<https://doi.org/10.33437/ksusbd.668228>

Gnl. Kurmay Askeri Tarih-Stratejik Etüt Bşk. (1997). Askeri Tarih Belgeleri Dergisi. *Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı*, 104, 1-131.

Gnl. Kurmay Askeri Tarih-Stratejik Etüt Bşk. (1998). Askeri Tarih Belgeleri Dergisi. *Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı*, 105, 1-61.

Güher, E. (2019). *Osmaniye'de Fransız İşgali ve Milli Mücadele Harp Raporlarına Göre*. Manas Yayınları.

İpek, İ. (2013). *Osmaniyeli Kuvayımilliyeciler Çeteler*. Osmaniye Ticaret ve Sanayi Odası.

Kendirci, H., & Aytar, İ. H. (2015). Askeri ve siyasi tarih araştırmaları için önemli bir belge merkezi: Atase Arşivi kuruluşu, yayınları ve belge koleksiyonları. *Turkish Studies*, 1(10), 341-350. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.7954>

Kuru, H. (2020). *Bütün yönleriyle Osmaniye Tarihi*.

Payaslı, V. (2017). Fransız İşgalinde Osmaniye (Cebel-i Bereket) ve Rahime Hatun üzerine bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 61, 269-308.

T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. (2002). *Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız İlişkileri (1918-1919) II* (C. 2). T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı. (2004). *Osmanlı Belgelerinde Ermeni-Fransız İlişkileri (1918-1919) III* (C. 3). T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı.

Ünalp, F. R. (2018). Birinci Dünya Harbi sonunda Maraş'ın İtilaf Devletlerince işgali ve Maraş savunması. *Gazi Akademik Bakış*, 11(22), 205-235.

Web Siteleri

Güney, İ. Osmaniye'nin Eski Fotoğrafları, Paylaşımın yapıldığı ilk tarih: 15 Aralık 2018. Web adresine son erişim 14.02/2024:

<https://www.facebook.com/groups/1045314888864879/posts/2066538653409159/>

Polat, M. "127. DERS İskenderun'da Kurtuluş Savaşı Yıllarından kalan Fransız Askeri Mezarlığı" son erişim 14/02/2024. web adresi:

<https://www.youtube.com/watch?v=bNWdN33aWiA>

Genişletilmiş İngilizce Özet

The Ottoman Empire was defeated in World War I. After the defeat of the Ottoman Empire in World War I, the Allied Powers occupied many parts of the Ottoman Empire based on the agreements they made. Osmaniye was occupied by the French. Osmaniye was located right in the middle of cities such as Adana, Hayat, Maraş and Antep, and the railway passed through Osmaniye. It was important for transportation and military shipments. The French occupied Osmaniye just as they occupied Adana, Hatay, Maraş and Antep. The resistance of the provinces on the southern front was also seen in Osmaniye. Local forces called Kuvâ-yi Milliye participated in the liberation struggle in Osmaniye. The local forces called Kuvâ-yi Milliye were supported in their struggle by the government of the Turkish Grand National Assembly in Ankara. Atatürk, İsmet İnönü closely followed the resistance of the people of Osmaniye against the French occupation. There were many conflicts with the French in some parts of Osmaniye. The correspondence between the elements of the Turkish Grand National Assembly, which is located in Ankara and is organized militarily, and the local forces is today preserved in the General Staff Archive and Military History Department (ATASE) Archive. The Archives and Military History Department (ATASE) of the General Staff contains important documents regarding the Southern Front and, in particular, the struggle of the Osmaniye liberation fighters (Kuvâ-yi Milliye/gangs) and the correspondence with Ankara. The title of the study, "French Occupation of Osmaniye: A Tour in the General Staff ATASE Archive on the Liberation of Osmaniye", was given in order to draw attention to the archive documents within the General Staff Archive and Military History Department (ATASE). The ATASE archive contains important documents not only for the Southern front but also for the Western front. The documents obtained from the French General Staff ATASE Archive were meticulously examined and transcribed, and the analyzed documents were used in the study. Local Armenians from Osmaniye supported the French forces occupying Osmaniye. Ottomans, who fought against the French and Armenians for a long time, formed gangs in many villages. These gangs established in Osmaniye made a significant contribution to the liberation struggle in Osmaniye. Gangs formed from villages such as Çona, Çardak, Gebeli, Karayığit, Derebası, Akyar, Gökdere, Yanıkkışla Issızca inflicted significant losses on the enemy. With the victory of the Battle of Sakarya, the Ankara Agreement was signed between the Government of the Grand National Assembly of Turkey in Ankara and the State of France on October 20, 1921. With this agreement, the French; They agreed to withdraw from the provinces on the Southern Front within an agreed period. After the French withdrew from Osmaniye, local forces fighting for liberation for Osmaniye entered Osmaniye with enthusiasm on December 29, 1921. In this study, France's occupation of Osmaniye and the behavior of local fighters against the enemy in Osmaniye have been tried to be explained with a different perspective and depth on the scale of documents in the General Staff Archives. Since the events described in the archive documents at the General Staff reflect military events; It does not seem possible that these documents reflect the occupation of Osmaniye and the struggle against the occupation in a biased way. It is normal for the documents to be highly reliable, as the fact that the documents are military documents eliminates biased views on events. However, it should not be forgotten that it is possible for the local forces of Osmaniye to exaggerate or describe the liberation struggle with the French to the Turkish Grand National Assembly in Ankara, or to describe it differently than it actually was. As a result, there was a war between the French and the Ottoman liberation fighters in Osmaniye. In this war; Armenians from Osmaniye living in and around Osmaniye also sided with the French. The coordination of the Ottoman local forces in their fight against the French was made by the Turkish Grand National Assembly government in Ankara. The strong coordination between the local forces in Osmaniye and the support of the surrounding districts and provinces to the local forces in Osmaniye facilitated the liberation struggle with the French. Yörük Selim is an important figure in the liberation struggle of Osmaniye. Apart from Yörük Selim, another name that stands out in the struggle of local liberation fighters from Osmaniye with the French is Rahime Hatun, a woman. Rahime Hatun took part in the gang formed by Yanıkkışla villagers. Considering the gender discrimination approach of that period, it is admirable that Rahime Hatun found a place for herself in such a struggle. Likewise, it is an important situation that the villagers of Yanıkkışla, one of the Osmaniye liberation warrior gangs, allowed Rahime Hatun to fight in the war with the French, even though she was a woman. When the French were militarily weakened in the fight in Osmaniye, they sought to gain time by trying to establish a ceasefire with local elements.